ÇINARALTI

Sayı : 61

Kuru 15

MİLLİYET DERGİLER

HAFTALIK FİKİR VE SANAT MECMUA

BU SAYIDAKİLER:

Milli adalet ..... Orhan Seyfi Orhon
Biz Avrupalı değiliz ..... Barkın
Topçular (şiir) ..... Zeki Karaağaçlı
Geçen günler (şiir) ..... Salâhattin Kutlu
En üstün düşünce ..... Dr. M. Hakkı Akansel
Maarif Vekilliğinin tercümeleri ..... Vedi Bürün
Çukurovada Korikos ve Kızkalesi ..... R. Yalgın
Zafere susayan adam (şiir) ..... Halim Yağcıoğlu
Yurt şarkısı (şiir) ..... Hamdi Işıklı
Edil - Ten kanalı meselesi ..... Zeki Velidi Togay
Fahim Bey Ve Biz ..... Ali Zeki Taneri
Gazi Osman Paşa ..... Nejdet Sançar
Seçme sözler ..... **
Milli roman ..... Yusuf Ziya Ortaç
Seçme güzel şiirler — Konuşmalar — Düşünce

MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA

ÇINAR Yayınevi Neşriyatı

Pek yakında iki seri halinde başlıyor:

Çınaraltı serisi:

Bu seride, Türk fikriyatı, Türk edebiyatı ve Türk tarihine ait en mümtaz imzaların en kıymetli eserleri çıkacaktır.

Birinci kitap:

Irkımızın Kahramanları!

Pek yakında

Akbaba serisi

Küçük hikâyeler, romanlar, karikatür albümler tercümeler, mizahı fıkralar, manzum sahneler nükteler

Birinci kitap:

Salamonun fıkraları

Pek yakında

İKİ CEPHE!

Millî Piyangonun iki millî cephesi vardır: Biri, Türk milletini zengin eder. İkincisi de Türk millî müdafaasına hizmet eder.

Bir Millî Piyango

almakla iki iş görmüş oluyoruz: Şahsımıza ve memlekete hizmet!

ADEMİ İKTİDAR VE BELGEVŞEKLİĞİNE KARŞI

FORTOBİN

S. ve İ. MUAVENET VEKÂLETİNİN RUHSATINI HAİZDİR

HER ECZANEDE BULUNUR POSTA KUTUSU 228

REÇETE İLE SATILIR

misafir gelince

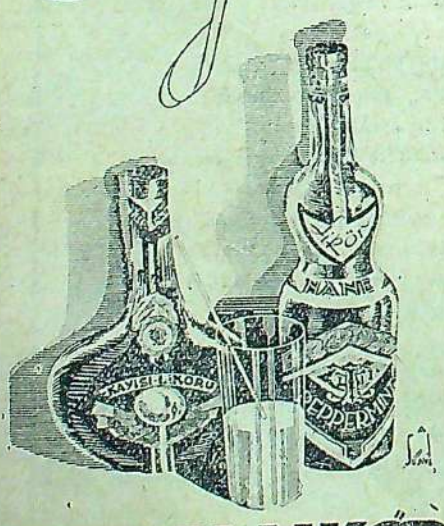

SODALI LİKÖR

İKRAM EDİNİZ

GRİPİN

Nevralji, kırıklık ve bütün ağrılarınızı derhal keser. İcabında üç kaşe alınabilir.

Taklitlerinden sakınınız

Sahibi ve Neşriyat Müdürü: ORHAN SEYFİ ORHON

Bastığı yer: Cumhuriyet Matbaası — İstanbul

Düşünceler:

19 uncu yıla girerken..

Samsun Halkevi adına iki ayda bir neşredilen 19 Mayıs adlı kültür dergisinde yukarıki başlık altında yazılan baş yazıda, dünyanın şimdiki karışık ve harpler içindeki halinden bahseden yazıcı her Cümhuriyet yıldönümünde milletçe eriştiğimiz millî birlik realitesile coşuşu belirtmekte ve 1923 denberi inkılâbın yetiştirdiği gençliğin yurt hizmetinde olduğunu, vatan ve millet bilgisini, sevgisini her bilginin, her sevginin başında tanıyan «vatanseverliğin ahlâkın başında geldiğine» inanan bir gençliğin yurt bekçiliğinin tek temeli olduğunu bildiğini söyliyen yazıcı, başımızda bulunan Millî Şefimizin de her fırsatta bu büyük öğüdü ile bu inanı kuvvetlendirdiğini ifâde ederek yazısına devam etmektedir: «İnsanlığın şu karanlık günlerinde 29 ilkteşrinin mânasını daha iyi kavrıyoruz. Bu kavrayış, sezişle yurt hizmetinde ölenlerin şerefli adları gönüllerimizde yaşıyor ve daima yaşıyacak.

Geçmişte mertliğin, kahramanlığın ün salmış eski kavga erlerinin şanlı hâtıralarına eğilirken 19 yılın kucağında gelişmiş Cumhuriyet neslinin sesini işitir gibi oluyoruz:

«Hasta çocuğunun üstündeki yorganı ıslanmasın diye, kağnısı ile taşıdığı mermiye saran Türk anasının yetiştirdiği bizler yurt için hiç ölümden kaçar mıyız?»

Yazının sonuna doğru, her gün daha diri, daha sağlam, daha ileri olan ve 19 yaşını dolduran Ata armağanı Cümhuriyetimizi İnönü'müzün emrinde bizden sonrakilere yüz akı ile devretmek vazifesinin kutlu bir armağan gibi omuzlarda taşındığını yazan yazıcı bu güzel yazıyı Atatürkün her kelimesinde Türk gururu dolu ebedî sözü ile bitirmektedir : «Muhtaç olduğumuz kudret damarlarımızdaki asîl kanda mevcuttur.»

●

Kelimelerin zevki

27/8/1942 tarihli Ulus'un konuşma köşesinde Falih Rıfkı Atay, bizdeki lisan zevkleri üzerinde durmaktadır. Falih Rıfkı Atay, lisan zevkleri sahiplerini Osmanlıcı, itidalci, uydurmacı diyebileceğimiz üç grupta topluyor.

Bunlardan birinci gruptakilerin dil bahsinde konuşacak tek sözleri yoktur. Yazıcıya göre, ancak itidalci ve uydurmacılar bu hususta konuşup münakaşa edebilirler. Bunu açıklandırdıktan sonra yazıya şöyle devam edilmektedir:

«Bize öyle geliyor ki bu iki sınıf arasında yalnız sanat, hükmünü verecektir. Çünkü biz kamuslarla, lûgatlerle ne sanat, ne de ilim yapılabileceği kanaatindeyiz. Kamuslar, lûgatler, sanat ve ilim adamına yardım edecek, fakat yazı dilini yalnız sanatkârlar, ilim dilini yalnız âlimler yapacaklardır. Biz bu iki dile doğru gidiyoruz. Bu iki dilin yeni estetiği, ikincilerden biraz ileri, sonunculardan hayli geri bir kararlanma hali bulacaktır, gibi geliyor. Hiç şüphesiz yazı dili İstanbul şivesinden çok uzaklaşmıyacaktır, ne kadar uzaklaşırsa, dilde yeni bir ikizliğe doğru gidecek, er geç adımlarını geri atacaktır. Bununla beraber İstanbul konuşma dilinde, eski yazı dilinden aktarılma bazı aykırılıklar da yavaş yavaş eriyecektir.»

Konuşmalar

Bay Faik Remok'a :

— Şiirlerinizi okuduk. Kusursuz bir teknikle, düzgün bir dille yazıyorsunuz. Fakat bunun birçoğu didaktik neve kaçıyor. Bu nevide muvaffak olmak için, çok olgunlaşmalı. Ya, tekrar edilmemiş mühim fikirler bulmalı, ya onları en mükemmel kalıplara dökebilmeli. Bizim dilimizde bu tarzda hakkile muvaffak olabilenler pek azdır. Fikirlerimizin birçoğu müşterek olduğu için ister istemez, tekrarlara düşeriz. Meselâ: Sizin (İnanmak) manzumeniz de böyledir. Tevfik Fikret, bunu (İnanmak İhtiyacı) isimli şiirinde çok kuvvetle anlatmıştı. Hatırımda kaldığına göre:

«Bütün boşluk, cihan boş, asuman boş
kalbü vicdan boş,
Tutunmak isterim, bir nokta yok pişi hasarımda...»

diye başlıyan bu manzume gibi, siz de «İnanmak» isimli şiirinize:

«İnsanlığın içinde yalnızım tek başıma,
Kâinattan şüpheli bir fikrin esiriyim...»

mısraı ile başlıyorsunuz. Hem de (Yalnızım tek başıma) demeksizin. Güzel, ince birinizi seçtik. Çınaraltı'nda çıkacak.

●

Bay Yusuf Kızılay'a:

— «Yurdumun semalarına hasret» lıklı şiiriniz güzel başlıyor:

Ey berrak güzel sema, daldım mavi re
Hududun uzanarak gidiyor ta engine.
O kadar güzelsin ki, meftunum içten
O tertemiz havanı bir içsem kâna ka

Fakat sonra zayıflıyor. «Ayısberk gibi tâbirler bu şiire pek yaraşmıyor. yerine de gök demek kabil. (Sinene - lene) kafiye olmaz. (Bağlarını - dağla güzel değil. Sürprizli kafiyeler güzeldir. nunla beraber bu şiirde güzel bir hava Ufak tefek kusurları da olmasa muva bir manzume sayılabilir. Başka yazıla bekliyoruz.

●

Bay Necip Pehlivan'a :

— Atatürk'ün ölümü için yazdığınız de aruz vezninin tekniğine ait ufak tefek maller var. Meselâ: (filvaki) deki (i) k olmak lâzım. Hattâ bu kelimeyi nazımda kullanmamak daha iyi olur. (Kederinden (yerinden) kafiyelerinden sonra (çık kafiye bile olsa kafiye sayılmaz. Aruz ç lendi. Bu veznin son üstatları onu ems bir maharetle kullanıyorlar. Küçük bir bile göze batıyor. (Uyan zeybeğim!) güzel. Fakat neden (bağlar - çağlar - d gibi artık kılişe olmuş kafiyeleri kullan sunuz. Sonra bir kıtanın iki mısraında olunca üçüncü mısrada bu redife kafiye mak bir nazım kusurudur.

Bu ehemmiyetsiz şeyleri yapmıyaca kudrette olduğunuzu düşünerek şiirinizi kil mükemmeliyeti bakımından bize do duğunuzu düşünerek söylemeğe cesaret yoruz.

●

Bay Sinanoğluna:

— (Batıl itikada inanın!) başlıklı yenizi anlıyamadım. Bu, tezli bir hikâye bir masal mı, bir fantezi mi nedir? okuyanların kendi kendilerine bunu so larına ve bir cevap bulamayınca hikâ cinlerin çalıp tekrar getirdiği adamın rasına inanmıyacağına şüphe var m Eğer, bu yeni bir tarz ise lûtfen bunu izah ediniz.

ÇINARALTI

Dilde, fikirde, işde birlik

Sayı: 61 — Cumartesi 21 İkincikteşrin 1942

İdare Evi : İstanbul, Ankara caddesi, Çınar Yayınevi. No. 47

TÜRKÇÜ FİKİR ve SANAT MECMUASI

Telefon : 22129 — Fiatı: 15 Krs. — Cilt : 3

Millî Adalet

Yazan: Orhan Seyfi ORHON

İstiklâlimizi korumak için her şeyin bir müdafaa vazifesi aldığı zamandeyız. Para bile bugün sadece bir mübadele vasıtası değil, bir müdafaa silâhıdır. Herkes, bu cephede hizmete çağırıldı ve kendisinden bir şey verdi: Yiyiminden, ışığından, giyiminden, ateşinden, rahatından bir şey. Şikâyetimiz yok, vazifemizi istiyerek yapıyoruz.

Yalnız vazifesini yapmıyan bu devirdeki fevkalâde kazançlardı. Onlar, bizim aleyhimize geliştiler. Sıkıntılarımız onları besledi. Aramızdaki birliği bozacak kadar irileştiler.

İşte, şimdi bu fevkalâde kazançlar vazifeye çağrılıyor. Bu davete koşacaklarını umuyoruz. Karanlık kasalarda saklanan alınlarını şerefli bir haleyle ışıldatmak için bu tek fırsattır. Ancak vazifelerini ödedikten sonra aramızda saygılı bir yer bulacaklar.

Bunu yapmamak, millî adalete aykırı bir şey olurdu. Memleket hesabına katlandığımız sıkıntıda müsavatsızlığa benziyen bir his duyacaktık. Mahrumiyetlerimizin yeşerttiği kazançlara, haksızlığa uğruyormuşuz gibi öfkeyle bakacaktık.

Millî vicdanın isteklerini sezmede emsalsiz bir liyakat sahibi olan hükûmet, millî adalet bakımından en doğruyu buldu. Varlık sahiplerini şereflendiren en haklı tedbirini aldı. Artık aramızda tenakus yoktur. Birbirimize tereddütsüz bakar ve tam bir birlikle tekrarlıyabiliriz:

Her şey, her şey yalnız, yalnız vatan için!

Orhan Seyfi ORHON

3

YENİ ABONE ŞARTLARI (37 den itibaren)
Yıllığı 750, altı aylığı 380, üç aylığı 200 kuruş.
Ecnebi memleketler için:
Yıllığı 1000, altı aylığı 500 kuruş

Sahip ve Neşriyat Müdürü :
Orhan Seyfi ORHON

İHTAR :
İdarehanemize gönderilen eserler neşredilsin edilmesin sahiplerine iade edilmez.

Biz Avrupalı değiliz !

Yazan : BARKIN

(Çınaraltı) nın 58 inci sahifesinde kocaman yazılarla bir başlık gördüm, acayip bir sual! Biz Avrupalı mıyız? Makalede bir takım mülâhazalar yürütüldükten sonra bizim Avrupalı olduğumuza karar veriliyor. Biz kim olduğumuzu buralardan öğreneceksek işimiz yaman!

İnsan ya çıktığı yere veya kaldığı yere nispet edilir. Çıktığı yeri yüksek tutan, ona kıymet veren kendinin kalbi ve ruhu ile daima oraya bağlı olduğunu göstermek ister, adının yanına yurdunun da adını takar, meselâ Kâşgarlı Mahmut Bağdatta yaşadığı halde kendini (Mahmudi Kâşgari) diye tanıtmış, Faraplı Ebunnasr Mehmet Şamda yaşamasına rağmen Farabi diye anılmıştır. Bazıları da kaldığı yere kıymet verdiğinden o yerin adını taşırlar: Belhte doğan ve ömrünün ilk yıllarını orada geçiren Celâleddin sonradan yerleştiği Konyayı sevmiş ve o zamanlar Anadoluya verilen (Diyarı Rum) adına nispet edilerek (Celâleddini Rumi) diye şöhret bulmuştur. Bizler ise Asyanın içlerinden geldik ve yine Asyanın bir parçası olan Anadoluda yerleştik. Şu halde ister çıktığımız, ister yerleştiğimiz yerler nazarı itibara alınsın biz Türkler her bakımdan Asyalıyız, beşer tarihinin en seçkin kavimlerini yetiştiren, her medeniyetin tohumunu taşıyan verimli, büyük ve mübarek Asya topraklarındanız, Asyalıyız!

Gerçi tarihimizin bir kaç devrinde Avrupaya yayıldık. Fakat Avrupa kadar Afrikaya da yayılmışızdır. Günün birinde bir başka yazar çıkıp ta biz Afrikalıyız, derse o zaman sayın yazar ne der acaba? Avrupa ilmini, Avrupa metodunu ve Avrupa düşüncelerini çok benimsemiş ve süratle benimsemekte devam eden bir millet olduğumuzda hiç şüphe yok. Bilhassa aydın sınıfımız bu bakımdan Avrupalıdan farksız ve hele çeşitli bilgilerin genişliği bakımından ona üstündür bile. Ama bu yüzden bize Avrupalı demek doğru mudur? Ayni ilmi, ayni zevki ve ayni düşünceleri taşıyan Atlantik ötesinde koca bir millet yaşıyor. Bunlar kendilerine (Biz Avrupalıyız) mı diyorlar? Biz Avrupalı değiliz ve tastamam Avrupalıya benzemek de istemeyiz. Avrupanın gözlerimizi kamaştıran parlaklığına bakışımızı alıştırarak onun gölge taraflarındaki teferruatı seçelim: Beyaz teninin verdiği şaşaa ile kendine Allah oğlu diye tapanların koca bir kıtadan kökünü kazımak ve beşer neslinin bir kolunu dünya yüşünden kaldırmak, en yufka yürekli humanizma çağında en zalim esaret usullerini tatbik etmek, kazandığı silâh üstünlüğüne yetişeceğim diye bunalan milletlere yardım bahanesile verdiği paralarla dünyanın en zalim tefeciliğini yapmak, onları hatır ve hayale gelmedik usullerle soyup soğana çevirmek, silâhsız halkı, ihtiyarları, hastaları ve çocukları soğuk kış gecelerinde köstebekler gibi rutubetli mehzenlere kaçırtmak, evlerini başlarına yıkmak, bir iki saatte mamureleri viraneye döndürmek, ve kütle halinde milletler tehcir etmek, evleri basıp yağmacılık etmek, kendinin methaldar olmadığı bir suçtan dolayı habersiz kişileri asıp kesmek, yüzlerini karalayıp sokaklarda gezdirmek, tükrük ve çürük yumurta ile yollarda rezil, kepaze etmek! Sayın yazar, ben Avrupanın ve Avrupalının gölge taraflarında bu hayalleri görüyorum ve sanıyorum ki benimle beraber daha pek çok Asyalı bunu görüyor. Tarihlerde bir çok iftiralarla şişirilip kabartılarak bize getirilen ve — bugünkü ilim gözü ile tahakkukuna da maddeten imkân olmıyan — Diclenin kelle kanlarile kızıl ve atılan kitapların mürekkebile siyah akması, Şamda ve Horasanda kelleden kurulan kuleler, Gaznenin ve Bağdadın dillere destan olan sözde tahribi bunların yanında çocuk oyuncağı gibi kalıyor.

Acaba bu sorguya neden lüzum görülüyor? Neden ortada vakit vakit (Avrupalıyız!) diye bir iddia dolaşıyor? Çıktığımız yer ve göç edip kaldığımız yer Asya olduğu halde niçin (Avrupalı!) olmağa bir meyil gösterenler bulunuyor? Bunun uzun uzun cevabını vermeğe dilim varmıyor, çünkü bunu (Çınaraltı) da bir kere daha ortaya atan kişi devrimizin pek akıllı bir yazarıdır, onun çeşitli mevzular üzerindeki fikirleri çok oku derini görmenin mahsulüdür. Böy yetişkin kişiyi (küçüklük hissi) ham etmek bizi öldüren, soys ran, millî değerlerimizi har vurup man savurtan (küçüklük hissi suçlamak doğru değildir. Bu ç çok bana ağır geliyor.

(Biz Avrupalıyız!) demek inkâr etmek, soysuzlaşmak, küçü değersizleşmektir. Bizden çok i recede Avrupa metotlarını ve te ni benimsemiş olan Japonlar bur söylemezler. Japon Japondur ve ponum!) der, Asyalı olmakla i Asyanın üstünlüğüne inanmıştır. rupanın denizlerde gezen ve k korkudan titreten kalelerini sırf tezgâhlarında yaptığı harp âletle kendi fikrinden doğan, savaş ile bir hamlede ele geçirecek me ye gelmiş olmasına rağmen Jap millî geleneklerini tamamen tu ve hattâ Avrupa giyim kuşamını büsbütün benimsememişlerdir.

Avrupanın pek iyi tarafları, iyi adamları, insanlığın baki kal öğüneceği mânevî kıymetleri v Fakat pek kötü, inanılmıyacak de geri tarafları olmuş bulund ve olduğunu da bilmemiz lâz Bilmem sayın yazar Versay sa gezdi mi? Eğer aklına gelip de apdesane ve hamamın nerelerde ğunu sordu ise bu gibi şeylerin bulunmadığı cevabını almıştır. şem Louis'lerin verdiği ve dev samlarının harikulâde bir kudret vir ettiği ziyafet ve saray top rından sonra saray hademeleri lisimizden dışarı!) sarayın arka ye bakan merdivenlerini temiz için pek çirkin hizmetler ifa ed miş!

XIV. Louis ömründe bir de kanmak istemiş, bunun için de tainbleau'da bir hamam yaptırmış meşhur Bain de Roi! (Güneş Kı bu yapıdan istifade edip etmedi bilmiyorum. Sayın okurlarımın ni bulandırmamak için altı atlı teşem dilijanslarda sefer eden ma etekli, incili ve pırlantalı, hüzünlü çehreli markizlerin bu se

la bazı hayatî zaruretlerini nasıl ettiklerinden (Güneş Kıral) ın en Fransız asılzadeleri arasında yapsabah ve akşam tuvaletlerinden, ederim IV. Hanri'nin, basur merini emdirdiği (af dilerim!) bir ısız asılzadesinden bahsetmiyece-. Daha çeyrek asır evvel Avrupaen temiz şehri olan Berlinin büyük rinde akar su yoktu. Misafirler ik bir çanağa su dökerler, bu suda ı köpürtürler ve kirlenen bu su yüzlerini yıkarlardı. Bir elimle koan ibrikten su döküp öteki ile yüi yıkıyacağım diye kaç tane leibrik kırarak parasını ödemiştim.

Bizi Avrupadan gelecek her şey inde evvelâ tereddüde ve ancak ı selimin mehekine vurduktan a kabule sevkedecek neler yoktur. elâ şimdi hatırıma geldi de söylüım. Yakınşark arkeoloji ve tarihi nde yegâne eser diye sayılan ve müne hükmü kanun gibi karşı duıyan meşhur (Küçük Asya) mü-i (Şarl Teksiye) Koca Sinanın en eserlerinden biri olan Üsküdar-Mihrimah camiini İstanbuldaki bir Bizans kilisesi olan kilise caın taklidi diye gösterdikten sonra idardaki diğer eserleri şöyle kötür: «Bütün bu binalar Türk tarzı arisinin bir eseri asalet gösteren tarzını terk ile ne müslüman ne tiyan bir hususiyet arzetmiyen z bir usulü mimarîye atıldığı de- yapılmıştır. (Küçük Asya. İstan-1339. Teksiyeden tercüme. Sahife). Görülüyor ki bu ifade Türke bir bırakmıyor: Türk mimarîsinde bir i asalet gösteren cihet ya Arap ya tiyan taklidi olan binalardır, kler ikisini de terkedince köksüz ve bir eser meydana geliyor!

Ben Türküm diye bu bana douyor. Eğer Avrupa ilminin hamahza diye kabul ettiği bir varsa bu ona uygun değildir. Peki bunu gördükten sonra kitabın a yerlerindeki her malûmata nasıl ayım?

On dokuzuncu asırdaki Efgan leri zamanında İngilizler (Gazne) alırlar. Gazneli Mahmudun mezarıkapısını sökerler ve bu kapı 800 önce Mahmudun Hindistan seferle- Somnat mâbedinden söktüğü dır, diye tekrar Hindistana getir, bunun üzerine neşriyat yaparlar. Neden sonra biri çıkar ve: (Yahu bu kapının üstünde Arapça yazılar var!) der. Tetkik, tetebbu, bir de bakarlar, kapının üstünde Mahmudun mezarı üstündeki ibareler yazılı! Bu kapı bu fecî hata ve soygunculuğun bir delili olarak hâlâ Ağrada da duruyor.

Bunlar o kadar mühim şeyler değil gerçi, olur ya insan aldanabilir, fakat yer olsa da topladıklarımın hepsini yazsam, sayın yazar çok bilgin olan siz bile şaşarsınız!

Bu dediklerim, aman yanlış anlaşılmasın! Şu demek değildir ki biz Avrupa ilminden ve metodundan müstağni kalalım. Biz ona muhtacız. Netekim ki o da bir gün bize, Şarkın ve Türklüğün yetiştirdiği dehalara muhtaç olacaktır. Çünkü o bir buhran içindedir. O insanlığın müşterek malı, değerli mirasıdır. Onu alacağız, benimsiyeceğiz ve onun iyileştirilmesine çalışacağız, netekim onlar da bu varlığı yoktan varetmediler, bir miras buldular ve onu değerlendirdiler.

İlim ve metot yazdığınız gibi kontenjana tâbi tutulamaz. Gümrük kapılarımızı açınca o içeriye özü ve tortusu ile beraber girer. Ama biz Avrupayı gösterildiği gibi tanımayıp da olduğu gibi göstermeğe çalışırsak oradan aldığımız ilmi ve metodu da az çok bir tenkide tâbi tutmağa, onlar üzerinde biraz tereddüde ve özünü tortusundan ayırmağa alışır ve buna çalışırız. Ben kendi hayatımda bu hakikate varmak için çektiğim zahmetlerden ve uğradığım hayal inkisarı ve hüsranlardan, bütün mânevi varlığım üzerinde peyda olup beni hırpalıyan şüphelerden yeni nesli korumak isterim. Bunun ilk neticesi de, sayın yazar, (Biz Avrupaliyız!) iddiası üzerinde tereddüt olur ve öyle umarım ki bu tereddüt okurlarınızın çoğunda şimdiden hasıl olmuştur.

BARKIN

●

İTİZAR

Münderecatımızın çokluğundan dolayı (Delhiden Üsküdara) tefrikamızı bu sayıda neşredemedik. Okuyucularımızdan özür dileriz.

ÇINARALTI

Topçular

— Bütün Topçular'a —

Rüzgârlar, boralar vız gelir bize,
Şahlanıp şahlanıp coşan topçular!
Topları gördükçe hız gelir bize,
Zaferden zafere koşan topçular!

Mermiler göklerde çalarken ıslık,
Kopuyor dağlardan bir matem marşı!
Havada savrulan enkaza karşı:
Yanardağ, duman, kan, volkan topçular!

Eksilmez ufkundan kara dumanlar,
Bizi bilen bilir, bilmiyen anlar..
Yazmışız tarihe, altın destanlar,
Daha da yazarız; arslan topçular!

İndikçe beynine her kanlı taşın..
Çağlasın gönlünde intikam yaşın
Destanını yazdık, büyük savaşın,
Cepheden cepheyi yakan topçular!

Mezarlar kazarız, bir kuyu gibi,
Gözlerde intikam bir buğu gibi,
Dünyayı bir hallaç pamuğu gibi,
Vurdukça göklere atan topçular!

Namluya sarılıp beller yerine,
Toplar sesleniyor diller yerine,
Sırtlardan boşanan seller yerine,
Şahlanıp şahlanıp akan topçular!

Zeki Karaağaçlı

●

Geçen günler

Bir papatya falı gibi
Zaman ömrümü yoluyor.
Geçen günlerin acısı
Şimdi içime doluyor!..

Ölüm, bir gölge peşimde,
Zevk bir kırıntı dişimde.
Ne var bilmem geçmişimde
Andıkça benzim soluyor!..

Salâhattin KUTLU

En üstün düşünce

Yazan: Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL

Bir milleti idare eden şey, o milletin (ruhu), mâneviyatı, ruhiyatı, psikolojisidir. Dünyayı anlayış tarzıdır. Bir devlet her şeyden üstün tutulan bir düşüncenin, bir (hâkim fikir) in etrafında toplanmış bir insan kümesidir.

Ortaçağda (Rıza Nur: Bizim Ortaçağımız yirminci yüz seneye kadar sürmüştür.) bu hâkim fikir (din) idi. (İ'lâyı kelimetüllah) için (gaza) yapılırdı. Geçen sene, (Çınaraltı) nda (Fikir-Kuvvet) isimli bir yazı yazmıştım : Orta çağda, din fikrinin kudretinin büyüklüğüne bakın ki bütün bir âlemi, Avrupa hıristiyanlığını, yerinden oynattı, müslüman Şarkın üzerine attı. O zaman, (milliyet) düşüncesi daha doğmamıştı. Renan: (Din fikri milliyeti öldürür) diyor. Fakat işin garibi, Japonya hakkında emsalsiz bir eser yazan ve orda doğup büyüyen Lily Abbeg'in (Yamato Damaşi-Japon ruhu) adındaki 1936 da yazılmış kitabında okuyup hayret içinde kaldığım bir cihet var, o da, Japonyada, dinin milliyeti öldürmemiş olmasıdır. Japonyada milli din Sinto mezhebi imiş. Fakat, milyonlarca insan budi imiş, bir kaç yüz bin de hıristiyan varmış. Meşhur (Buşido) eserini İngilizce olarak yazan profesör Nitobe hıristiyan imiş. (Fakat, bir Japon, hangi dine mensup olursa olsun, evvelâ yurtseverdir, ondan sonra Şinto mezhebindendir, veya Budidir, veya Hıristiyandır).

Osmanlı Devletinde her şeyden üstün düşünce Türkçülük olsaydı :

Bu bir faraziyedir, çünkü, devletler dahi zamana uymağa mecburdurlar: insanlığın umumî bir gidişi vardır : Ortaçağda bu gidiş din merhalesinde idi, onun için, Osmanlı Devleti de bu konak yerinde olmağa mecbur idi. Fakat biz, bir lâhza aksini kabul edip, din yerine milliyeti koyalım. O zaman, bu hâkim düşünce Osmanlı Devletinin dahili ve harici bütün siyasetinde kendini belli ederdi. O zaman, gaza için; i'layi kelimetüllah için, hiristiyan olan Avrupaya doğru gidilmez, Şarka, Asyaya doğru gidilir, ve en müsait bir deirde, bütün Türklerin birleştirilme gayesi güdülürdü.

Bu faraziyeyi, her şeyden üstün düşüncenin hayatî ehemmiyetini daha iyi anlatabilmek için yazdım.

Yirminci asrın hâkim fikri : Milliyettir. Buna inanmak için, Fransada Caen şehri edebiyat fakültesi profesörlerinden **Georges Weill'in** (L'Eveil des nationalités et le mouvement libéral - 1815-1848 - Milliyetlerin uyanması ve serbestî hareketi) isimli tarih kitabını okumak yeter. Bu eserde, 1815 ile 1848 arasında, bütün dünyada, milliyet fikrinin nasıl doğup büyüdüğü, uzun uzadıya (kitap, ince harfle basılmış, büyük kıtada 550 sayfadır) anlatılmıştır. Yani, demek istiyorum ki, milliyet ve ırkçılık fikirlerini muayyen bir millet icat etmemiştir. Muayyen insanlar da bu fikirleri kendilerine malededemezler. Bu umumi ve dünyanın şimdiki gidişine uygun bir akıştır. Meşhur Fransız filozofu Taine der ki : **(Bir insanın fikirleri ne kadar orijinal (nevi şahsına mahsus) olursa olsun, gene zamanının fikirleridir. İnsanlık, bir nehrin suları gibi akıp gider; orijinal dediğimiz fikirler ise, bu nehrin sularında husule gelen ufak ufak dalgaların kıvrımlarıdır).**

Her hususta, insanı tevazua davet eden doğru ve derin bir düşünce.

Milliyetçilik ve ondan çıkan makul ve mutedil ırkçılık hâkim düşüncesinin icapları da başkadır : Din devrinde milliyet sorulmazdı : İslâm olsun da hangi millet ve ırktan olursa olsun, diye düşünülürdü. Bu düşünceyi iyi kavramış olan zeki ve fakat samimî olmıyan aslının gururunu duyan ve menfaatlerine bağlanan bir çok yabancı ırk mensupları insanlar, Osmanlı Devletinde yüksek makamlara kadar çıktılar. Samimî olanlar, bu devlete iyilik ettiler; samimî olmıyanlar da fenalık. Fenalık edenlere misal : Reisülküttâb (hariciye nazırı) Ahmet Resmi efendi, (Giritli Rum dönmesi), ve Kumbaracı Ahmet paşa (Fransız dönmesi Bonneval).

Milliyetçilik ve ondan gelen ırkçılığın icapları ise: düşüncede, samimî ve hakiki olarak Birliği âmirdir, bu ise (Tecanüs) ister. Tecanüs ise, ırk saflığını istiyor.

***

Paris tıb fakültesinde serbest (Antropobiyoloji-hayat ilmine (biyolojiye) dayanan ırkların antropolojisi (insan ilmi) kürsüsünü kuran hekim René Martial'in, 1942 de basılmış: (Les Métis-Melezler) isimli bir kitabı vardır: birbirinden çok farklı iki ırkın birleşmesinden peydahlanmış olan bir insan kararsız olur, onun ruhunda, o esas iki ırkın ruhiyatı (psikolojisi) daima mücadele halinde bulunur, bu gibilerde ruhî hastalıklar çok olur, bu gibilerde tenasül bereketi (velûdiyet) de olmaz, diye yazıyor. Ve bunu şimdi ilerliyen yeni bir tıb şubesi (Kan grupları bilgisi) ile de vesikalayor : Avrupada (A) grupundan olan kanlar hâkimdir, Asyada (B) grupu hâkimdir. (O) grupu bütün dünyaya şamildir. (AB) grupu ise Avrupa ve Asya karışık kanıdır. Bir Avrupa nümunesi kan krupu formülü : A, % 52, B, % 7, AB, % 6. O. % 39. Yani. meselâ Norvecteki bütün insanların kanını, bu bakıştan, muayene etmişler, ve yüzde 2 sinin A grupundan, ilh.. olduğunu tesbit etmişlerdir. Asyalı formülü: A, % 30, B, % 38, AB, % 9; O; % 23. Bu kitapta bütün milletlerin kan formülü dır.

Bu profesör hekime göre yer saf ırk yoktur, zaten yukarıya iki r sini koyduğumuz kan grupu formül bunu gösterir. (A) grupuna mensup adam yaralansa da ona kazara (B) mensup bir adamın kanı verilse, o derhal ölür. Bu grupların ehemmiyeti dar büyüktür.

Dr. René Martial'e göre, dünyatakım (Race-résultat—Netice-Irklar) bir kaç (kök ırk) bir araya gelmiş beş bin sene müddet, birbirile iyice k mışlar, hal ve hamur olmuşlar, ve N en sonunda, mütecanis yeni bir ırk m gelmiş.

İşte, böyle, mütecanis bir (n büyük işlere namzettir: büyük bir torluk kurar:

Millî Kurt Masalımızın, Erkenek sanesinin mânası :

Türkler, Ergenekonda, Orta A Altay dağlarının içinde, asırlarca bir vaziyette yaşadılar. Yani, başka birleşmediler. Kuvvetli, mütecanis b oldular. Sonra, günün birinde, (Bo önderliğile, bir yol bulup çıktılar, ve fethettiler. Fakat ayni zamanda, bu da her iyi şeyin bir de kötü tarafı o dan, başka ırklarla birleştiler ve eski kalmadı.

Japon yükselmesinin ilk şartı :

Japonya, 1853 de, mecburî ol dünya ile münasebete başlamadan iki yüz elli sene, topraklarını bütün cılara kapadı. Bu, onun, gayet müte millet olmasına sebep oldu. Japonya gilterenin coğrafi ve iklimî benzerl şünün.

Dr. R. Martial'e göre, böyle m bir (netice-ırk) ın bozulması için sene yeter. Dikkat edin: profesör hel ri sürdüğü bu rakam, aşağı yukarı, Devletinin yaşama müddetine uygunc bii, bir (Netice-Irk), başka ırklarla bozulur.

Hulâsa : Bir Devlette, her şeyde tutulan biricik bir düşüncenin yaşayı için, her şeyden önce, ırkî tecanüs Dr. R. Matial : (Biz melezleştik, b millet olduk) diye hayıflanıyor. Gene zim 1940 mağlûbiyetimize başka seb mayın, budur, melezleşmedir) diyor.

Gene : (Gobino haklı olmakta ediyor) diyor. Malûm : Gobino, bir fikir adamı ve sefiridir. 1854 tarihli san ırklarının müsavi olmadığına ait neme) ismindeki bin sayfalık bir Avrupada ilk defa ırkçılık davasını

ır. (Avrupada ilk defa) tâbirinin siyah harfle dizilmesinin sebebi var : Rıza Nurun (Türkbilik revüsü) ismiyle Pariste çıkardığı mecmuanın, 7 sayılı ve şubat 1937 tarihli nüshasında (Uveysînin bir şiiri) isimli bir yazı var : Uveysî, Konyalı ve mevlevîdir. 1156/1743 tarihinde, yani Gobinodan yüz sene önce yazdığı bir şiirde şöyle yazmıştır:

Yahudi gibi mel'unlar geçerler sadra biteklif,
Kapudan baksa bir mümin, ederler andan istikrah.

Gene :

Acebdir izzü devlette cemian arnavut, boşnak.

İşte, bu şiirinden anlaşıldığına göre, Uveysî, Gobinodan bir asır evvel, ırkların vasıflarının birbirine benzemediğini sezmiştir. Uveysî, gene bu şiirinde, rüşvetin, iltimasın dalkavukluğun, ahlâksızlığın Osmanlı devletini batıracağını 250 sene evvelinden haber vermiştir:

Elâ ey kavmı Islambol, bilin, tahkik olun agâh!
Irişur nâgihan birgün, size kahrile hişmullah.

Nasıl : ondan üç yüz sene sonra yazılmış olan, İngiliz fikir adamı ve tarihçisi H. G. Wells'in, (Cihan tarihinin ana çizgileri) isimli, her dile olduğu gibi, Türkçeye de tercüme edilmiş eserinde : (Türkler, İstanbulu almakla, ahlâksızlık denilen vebaya yakalandılar) düşüncesinin aynı değil mi?

Gene :

Sepetlerde kılıç kalkan, ziamet oldu paşmaklık

mısraı, Osmanlı devletinin askeri satvetinin neden çöktüğünü pek güzel anlatıyor. Malûm: (Paşmaklık) sarayda sultan hanımlara bağlanan maaştır.

Gene :

Bozulmasına dünyanın sebeb oldu paşalar, ağalar,
Fesadü fitneye bâis bular şüphesiz kâh.

Gene :

Kudat (kadılar) ahvalini dersen, ne mümkündür beyan etmek

mısraile Osmanlı Devletinde adalet kalmadığını anlatmak istemiştir.

Gene :

Vezire itimat etme, benim devletlû hünkârım!
Olardır düşmanı dinin, olardır devlete bedhah!

beytile Osmanlı devletini uçuruma götürenlerin yüksek memurlar olduğunu, onların dalkavukluğu, ahlâksızlığı hırsı olduğunu anlatmıştır.

Gene :

Cihanı (irtişa) ile harabe verdiler billah.
(Balık baştan kokar) derler, fesadin başı malûmdur.

Gene :

Müraîler tutup dehri sanurlar hâlidir dünya,
Veli her kûşede vardır nice bin ârifi billah!

Hulâsa : Uveysî, çok uzakları evvelden gören, derin ve ince fikirli bir Türktür. Aynı zamanda, çok vicdanlı ve cesur, ve memleketini candan seven bir yurtseverdir.

Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL

(Bitmedi)

Maarif Vekilliğinin tercümeleri

Yazan : Vecdi BÜRÜN

Maarif Vekilliğinin her münevver dikkati kendine çeken en mühim başarılarından birisi, hiç şüphesiz klâsiklerin ve şaheserlerin tercüme edilmeleri teşebbüsüdür. İlk partisi geçen sene Cümhuriyet Bayramından evvel satışa çıkarılan bu tercümelerin, ikinci partisi de bu sene Cümhuriyet Bayramında hem Türk okuyucu ve münevverlerine bir yıldönümü hediyesi, hem de kütüphanelerin üzerinde en çok durulan kitapları olarak satışa çıkarıldı.

Maarif Vekilliğinin anladığı çapta ve nizamda tercüme işi, tam kifayet derecesinde, devlet işidir. Bilhassa, klâsikler tercümesi gibi iffetli bir liyakat ve vakur bir sermayeye ihtiça gösteren bir iş, okka ile kitap alıp satmaktan yetişen kitapçıların cline bırakılamazdı. Fakat çok yazık ki bu bedahet Cümhuriyet inkılâbımıza kadar bir türlü anlaşılamadı. Burada Cümhuriyetten evvel zaman zaman kültürümüze ve içimize ferahlık veren ferdî tercüme gayretlerini kötülemek istemiyorum. Fakat bu işe birinci derecede ehemmiyet veren, hassas bir dikkat gösteren Cumhuriyet Maarifidir; ve bu işin başında da Hasan Âli Yücel gibi uzun zamandanberi bir yenisini vermediği halde bir çoklarının kıymeti üzerinde birleştiğimiz şiirler yazan, bizde eşi henüz neşredilmemiş hacimde bir esse'nin ve bir çok etütlerin sahibi, devlet ve sanat adamı kalitelerini şahsında verimli bir muvazeneye kavuşturmuş müstesna bir insan bulunmak gerekti.

Orta bir kültürü temsil eden her münevver bir mütearife katiliğile kabul eder ki sanat ve ilim bir bütündür; riyaziyenin temellerine ait hiç bir fikri, hiç bir bilgisi olmıyan nasıl yüksek riyaziyeden anlamazsa, klâsik tefekkürden, klâsik sanattan habersiz ve bilgisiz kalanlar da ne bugünün tefekkürünü, ne de sanatını anlıyabilirler. Bilhassa Yunan felsefe ve sanatı bugünkü medenî dünyanın kafa yapısında yarıdan fazla payı olan ruh, tefekkür ve sanat hâdisesidir. Münevverlerimiz bu hakikati, en az çeyrek asırdanberi tekrarlayıp durdular. Fakat her nedense klâsiklerin tercümesi teşebbüsüne bir türlü geçilemedi. Milli Şefimizin Türk rönesansının bu teşebbüse bağlı olduğunu, tam ve itirazsız meydana koyan irşatları olmasaydı, belki de bu işe başlamakta hâlâ gecikecektik.

Şimdiye kadar dünya ölçüsünde romanlar, tiyatro eserleri yazamadık ve etrafında fikir hareketleri kaynaşan felsefe sistemleri kuramadıksa, mesuliyet bu gecikmede; bir kaçı müstesna, bütün dergilerimizi dolduran şiirlerin harp sonrası Avrupasının en sakat, en bayağı havasına bağlı olmalarından tiksiniyorsak mesuliyet bu gecikmededir. Klâsikler, bizde, daha önceden tercüme edilip tamamlanmış olsaydı, bugünkü sanat ve tefekkürümüzün yalnız fertlerle değil, kollektif heyet ve görünüşile de tam dünya ölçüsile ayni hizada olacağı imkânı realite olmasa bile, buna yakın değerde bir tahmindir.

Halbuki Yunan tefekkürüne en baş cevherlerini veren, sonra bu tefekkürü Farabi ve İbni Sinalarımızla Avrupaya kabul ettiren ve yayan tek millet biz Türkleriz. Bunun bir çok ağır başlı mütefekkirler tarafından tekrarlandığını görmek bize gurur veriyor. Klâsikleri ve dünya şaheserlerini tercümeye Cumhuriyet devrinde başlamamız, inkılâbımızın tam ölçüde bir tefekkür, bir kültür inkılâbı da olduğunu göstermesi bakımından dikkate değer bir olaydır. Yalnız bu, bizim inkılâp anlayışımızın ruhtan mahrum olmadığını, inkılâbı, yalnız müesseselerin morfolojilerile uğraşmaktan ibaret sanmadığımızı, madde ile ruhu tam bir uyuşma plânında idrâk ettiğimizi meydana koyar.

Maarif Vekilliğinin tercümelerine mühim olanlarını incelemek suretile tekrardan geleceğiz. Geçen yaz, İstanbulda Antigone temsili münasebetile Sofokles'e ve Yunan tirajedisine dair Tasviri Efkârda bir yazı neşretmiştim. Bu defa, Eflâtunun eserlerine tercümede geniş bir yer verildiğinden bu filozofun eserlerinin tetkikile uğraşmak ve bu suretle, bu eserlerin Türk karilerine karanlık gelebilecek taraflarını tam bir aydınlığa kavuşturarak geniş kütlelere yaymak, hattâ propagandalarını yapmak hepimizin münevverlik borcumuzdur.

Yalnız buracıkta bir noktayı işaret etmeden geçmiyeceğim: Vekilliğin tercüme serisinde tefekkür ve sanat tarihi kronolojisine çok dikkat edilmekle beraber, bu kronolojik silsile arasında birdenbire Balsac, Stendhal, Lessing de karşımıza çıkmaktadır. Öyle sanıyorum ki bu, Vekilliğin okuyucuları kaba hatlarile dünya kültüründen bir an evvel haberdar etmek endişesinden gelmektedir. Fakat Balsac'ın, Stendhal'in yerine meselâ Montaigne'i, yahut Montesqieu'yu, Bacon'u, Hegel veya Kant'ı çevirirsek tefekkür tarihi kronolojisine daha fazla sadakat göstermiş, hem de okuyucuyu tarihi teselsül oluşunun daha ileri basamaklarına alıştıra alıştıra çıkarmış oluruz.

Vekilliğin tercümelerinin iyi delillerini şimdiden görmeye başladık. «Sokratın Müdafaanamesi» ni okuyarak klâsiklere ilk defa temas eden bir genç, bir dost meclisinde klâsik eserlerin medhiyesini yapıyordu. Bu güzel bir işarettir.

Maarif Vekilliğine bu büyük memleket hizmetinden dolayı teşekkürlerimizi bildirirken, dilimizi, kültür ve sanatımızı bir an evvel nizama kavuşturacak olan bir Türk akademisinin kurulması temennimizi de teşekkürümüze katıyoruz. Fakat emin olalım; bizi tam bir kültür rönesansının kapısından içeriye sokan Millî Şefimizin irşatları bu mesele üzerine de bir baba rikkatile eğilerek ağzından çıkacak ilk sözle yalnız sözün değil fiilin de en şereflisini gözlerimizin önüne koyacaktır.

Vecdi BÜRÜN

KIZ KALESİ

◆◆

Yazan :
Rıza YALGIN

◆◆

Kızkalesinin karşısındaki harabe

Uzaktan Kızkalesini gösteren güzel Akdeniz sahili ve sonsuz harabeler

Mersinden Silifkeye hareket eden bir ...nun deniz sahilile yaptığı bu yolculukta ... içinde kalmamasına imkân yoktur. ...olun kuzeyinde Torosların Bulgar (*) ...n, (ipek demektir) Nur adlarını hak... taşıyan dağ etekleri ne güzeldir. Yolun ...nde keskin gözlere ta Kıbrıs adasını ...ettiren parlak ve ılık Akdeniz ve ... kenarındaki tabii oyuntuların ha...ği koylar görülecek şeylerdendir.

... bir patinajda kayar gibi uçuran ...solunda natürel pilâjlar etrafında çam ...nup ormanlarının birinden diğerine ... tünellere giren yolun dilberliği in...eder. Burası Çukurovanın herdem... bir muhiti olduğunu baştan söylemek için en müstesna bir zevk kaynağıdır.

...sinden çıkar çıkmaz yolunuzun on ... kilometresinde denize doğru girmiş ...r yarımada üstünde gözünüze meş...peiopolis yani (Viranşehir) harabe... ...harabenin içinde daha eski devir... ...di olan ve bütün arkeologların ...ilen küçük bir höyük, sizi hayli ...

...trelerce sağlı sollu tarihin sanki ...nde seyahat ediyor ve o ihtiyar... lamış tarih devirlerini hırpalıyormuş gibi olur; yüreğiniz sızlar, bu yolu saygı ile bir mâbette yürüyormuşsunuz gibi yaya geçmek istersiniz.

Solda Tümüktepeyi (**) aşarken sağda: Alata, Erdemli arasında çaylar, hanlar, köyler; portakal, limon, muz bahçeleri içinde Leması görürsünüz. Şimdi. de başka bir âleme girer ve on beş yirmi kilometre uzunluğunda sona ermiyen eski bir tarih ülkesinden geçerken tüyleriniz ürperir ve heyecandan titrersiniz.

Yolcunuz panorama süratile işliyen bir sinema makinesi gibi gözünüzün önünde vahşî kayaların arasında: pamuk gibi kumsallar yıkılmış şehirler, perişan yekpare lâhitler, esrarengiz yapılar, manastırlar, metehler, harap kaleler, yabani zeytinlikler, harnup ormanları, bu ormanlar içinde... kin kayalıklar ve bu kayalıklara oyu... şaraphaneler, mahzenler, mezarlar, ev... zindanlar, mâbetler büyük bir geçit ... çeşnisi verir. Nihayet hızlanan kalb d... lerile nefesinizin kesileceği bir sırada kalesi önünde durur, derin bir göğüs g... dikten sonra kendinizi taksinizden Akde... zin pamuk kumsallarına bırakır ve b... larınıza engin Akdenizin masallaşan e... nelerini doya doya; yudum yudum içi... niz.

Burada Türk milli kahramanlıkların... Türk menkibelerini süzen hayalleri ciğ... rinize taşa, taşa dolduran bir hava ter... füs eder ve tam bir hürriyet içinde il... kendinizden geçersiniz; bu güzel yerde defa daha büyük Türk ırkının çocuğu maktan mütevellit gurur ve sevinçl... coşarsınız.

Kızkalesinin Silifkeye giden yolu ... sinde Merdivenliklikoyu ve onun da ... sinde Narlıkoyu harabelerini başka bir

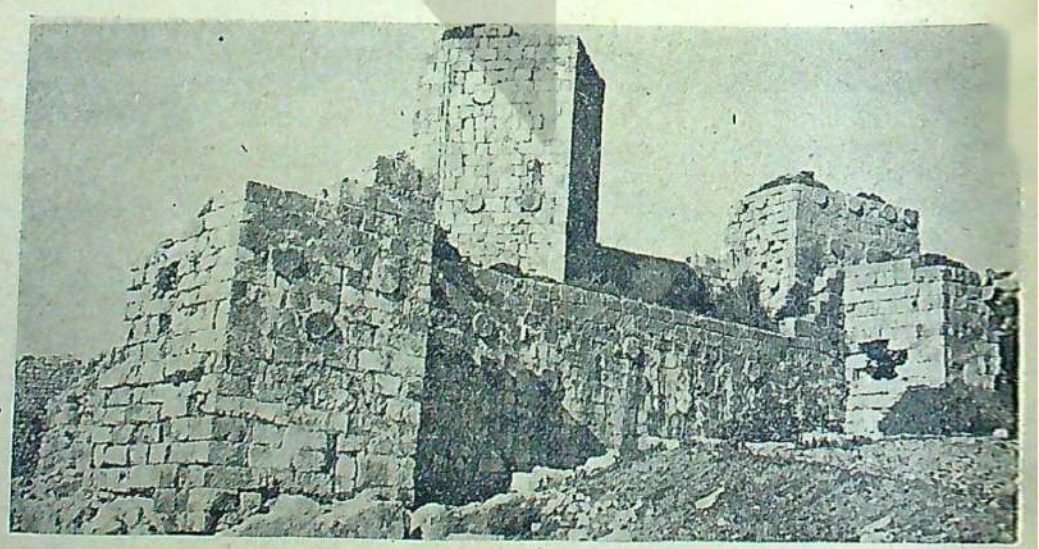

Gıyasüddin tarafından yapısı Türkleştirilen büyük kaleden bir parça

---

...gar dağı: tamamen Türk ve Türk... (Türk Sözü) gazetesi : 13 - 7 - ... başlıyan üç yazıya.

(**) Bir höyüktür. Bu höyüğün adı da Türkçedir. Fakat bu adın: garba nasıl gittiğini ve Tümülüs olduğunu düşünmek bakımından bu ad ayrı bir değerdir.

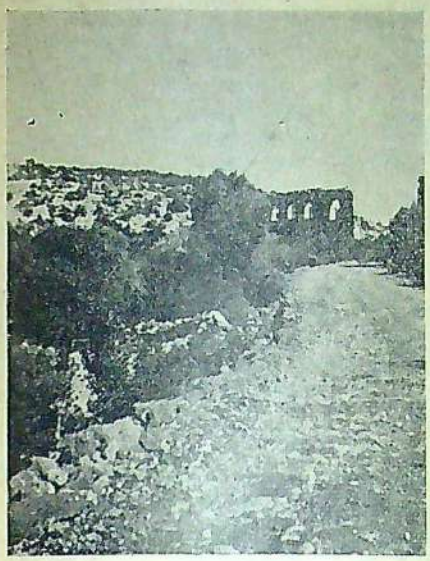

Büyük su kemeri

'a bırakarak şimdi Kızkalesini gözden irelim.

Kızkalesinin bulunduğu yerde bir jan-rma karakolu vardır. Bu karakolun gar-nda Bulgar dağlarından sızıp gelen yer tı sularının yaptığı bataklıktan bir göl ha-olmuştur. Bu gölde her mevsimde her göl ve kara kuşlarile av hayvanları dunur. Eğer memleketimizde meraklı bir bir uçar kuşlar koleksiyonu yapacak a bu civarda pek çok istifadeli ve aca-kuş, av hayvanlarile haşarat bulabile-ir.

Nebatat koleksiyonlarına da fevkalâde erişli olan Kızkalesi ve civarı bundan a mükemmel ve muazzam bir eski eser-açık müzesi meşheridir.

Burada Sultan Giyasüddinin Kilikyayı Ermeni kırallığından altı ay muhasa-n sonra zaptettiği büyük kalesi saatler-insanı meşgul edecek kocaman bir var-ır. Giyasüddin bu kaleyi zaptettikten ra tamirine emir vermiş ve kaleyi öyle

Mukaddes sanduka

bir tamir ettirmiştir ki bugün mevcut yapı haricen hemen tamamen Türk stilini yaşatmaktadır. Bu kalenin tam karşısında ve tahminen beş yüz metre denizin içinde bir kaya üzerine bina edilmiş Kızkalesi İstanbul Kızkulesinden beş defa büyük ve muhteşem bir kale halindedir. Bu kalelerin bulunduğu yere Korikos deniyor. Evliya Celebi ise buna Gorgores der. Zavallı Evliya Çelebinin başına burada türlü türlü belâlar gelmiştir. Kızkalesinin içi iki burç ve bir koridordan ibarettir. Dış kaleden Kızkalesine vaktile deniz içinden örülmüş bir su yolu ile bunun üzerinden bir insanın geçeceği kadar bir de yol bulunduğu rivayet edilir, fakat bunun ne kadar doğru olduğu malûm değildir.

Kızkalesine gelirken yolda raslanan su kemerleri için dahi böyle bir rivayet vardı: Sözde Roma ve Bizans devrinde kayalar içinde yetişen üzüm ve zeytinlerin hasılâtı olan yağ ve şaraplar vesait işlemiyen bu yerde su kemerlerinden geçmekte olan sular

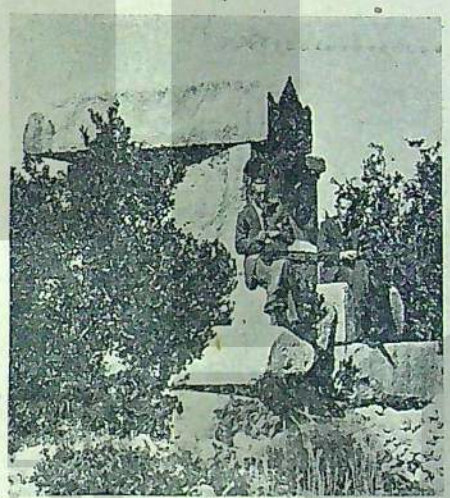

Muazzam yekpare kapaklı mezarlar

kesilerek bir müddet yağ veyahut şarap akıtıldığı söylenir, bunun da ne derece doğru olduğu şimdilik kestirilemez. Ancak bu su kemerlerinden böyle bir istifade edilmesi akla yakındır.

Mersinin (43) Silifkenin (45) kilometresine raslayan Kızkalesi önünde ve iki kalenin hasıl ettiği limanda bazan balıkçı kayıkları barınır. Zaten buralarda çıkan mercan ve levrek balıkları balıkçıları daima sevindirecek derecede mebzul mahsullerdendir.

Hülâsa: Kızkalesini okumak değil buralarını görmek lâzımdır. Türk vatanının en güzel bir yeri olan Mersin - Silifke yolunu gezmemek diyebilirim ki yurdu tanımamak demektir.

R. YALGIN

Zafere susuyan adam

— I —

Anne! Anne getir azık torbamı,
Otuz dokuzlular çağrılmadadır.
Dün gece düşümde gördüm babamı,
«Geç kaldın» diyerek bağırmadadır.

Anne, beni vatan için doğurdun,
Söyle kirpiğinde titreyen yaş ne?
Mertlikle içimi kardın yoğurdun,
Hiç asker anası ağlar mı anne?

Gül bugün, oğlunun büyük şenliği,
Askere çağrıldım, hakkın helâl et.
Anne! Anne giyin al gelinliği,
Fedâ olsun yurda bu kan, kemik, et.

Anne yolumuza dizilsin kızlar
Davul gümbürdesin, zurna çalınsın,
Yurt için ölmeğe doğmuşuz bizler
Anne, bırak oğlun asker yazılsın.

Ağlama içime hicran olacak,
Anne gidiyorum diye göz yaşın.
Şehitlik haberim bir gün gelecek
Göklere değecek gururdan başın.

— II —

(Koro halinde)

Ne defne, isterim, başıma ne taç,
Göğsümde tek nişan kurşun yarası.
Ölüm benden korkar ecel benden kaç,
Dudağımda yalnız zafer nârası.

Halim YAĞCIOĞLU

Yurt şarkısı

— Kadri Ayaşan'a —

Irmakları benim sesimle çağlar,
Hudutları al kanımla çizilir.
Bir yaş olur orda dumanlı dağlar,
Damla, damla gözlerime dizilir.

Yaylâsında alnım açık gezerim,
Ümidimi toprağına yazarım:
Siper olur orda benim mezarım,
Düşmanımın süngüsüyle kazılır.

Savaş gelir barut kokar ovalar,
Zafer bizi cephe, cephe kovalar.
Göz yaşına nişanlanır yuvalar,
Ak alnıma kara destan yazılır.

Hamdi IŞIKLI

EDİL - TEN Kanalı meselesi

Yazan : Zeki Velidi TOGAN

Stalingrad savaşları uzadıkça, oralarda vaktile Osmanlı devletinin inşa etmeğe başlayıp yarı bıraktığı Edil - Ten (Volga - Don) kanalı hatırlarda yenilenip durur. Bir zaman nüfuz mıntakaları meselesi yüzünden Osmanlılarla Ruslar arasındaki mücadele burada Ruslar lehine dönmüştü; acaba şimdi nasıl olacak? diye düşünülüyor ve yine acaba biz, o zaman neden yerimizi Ruslara terketmek mecburiyetinde kaldık? diye soruluyor?. Bu meselede, Kırım Hanı Devlet Gerayı kabahatli görenler var. Çınaraltı No. 52 de bu meseleye temas eden sayın mimarımız Sedat Çetintaş, yüksek bir evsafa malik bulunduğu malûm olan Devlet Gerayın, bu kanalın inşasında neden ters bir yol tuttuğunun sebebi anlaşılmadığını söyliyerek, makalesini bitirmiştir.

Bu mesele, hakikaten izaha muhtaçtır. Osmanlı tarihçilerinin bazıları, Kırım Hanının; «Bu kanal inşa olunursa; Osmanlı, memleketimizi tam istilâ eder ve artık bize ihtiyacı kalmaz» demiş olduğunu (1), veyahut bu kanaldan, Türkiyeden daha çok Rusların istifade ederek Karadeniz sahillerini istilâ edecektir, diye entrika çevirdiğini ve kanalın inşasile meşgul olan amelenin ve Yeniçerilerin dağılmasına sebep olduğunu (2) söylemişlerse de bunu, bu işin terkedilmesinin başlıca sebebi olarak değil, «bazıları derler ki» diye bir semai haber kabilinden kaydetmişlerdir. Bu şaiayı, her halde kabahati kendi üzerlerinden atmak istiyen şahsiyetler uydurmuş olacaklar. Yoksa, Rus tehlikesini çok iyi bilen Devlet Gerayın bunu yapması, o zamanki Kırım siyasetinin gidişine hiç te uymaz. Zaten bu kanalın inşası fikrinin, Kırımdan ve «Tatar han ve beğlerinden» geldiği hakkında Osmanlı ve Rus kaynakları müttefiktirler. Peçevi, bu teşebbüse, Astarhan Hanı «Hacı Bedir Han»ın Kanuni'ye yazdığı bir mektubun sebep olduğunu söyler (3); Rus kaynakları ise, bu inşaatın, o zaman İstanbula gelmiş olan Astarhan beği Yarlıgaç Beğin (4) ve Litvanyalı Tatar beğlerinin teklifleri (5) üzerine başlandığını tasrih etmişlerdir. Her halde değerli bir mühendis olan Kefe beği Kasım beğ de — elbette Kırımlılar ile de anlaşarak — bu işi İstanbul hükûmetine teklif etmiştir. Bu zat, Hazar Denizine böylece bir su yolu açarak Türkistanı Türkiyeye ilhak etmek, Şirvan ve Gilânın idaresini kolaylaştırmak teklifinde bulunmuştur (6). Kırım Hanları tarihine dair mevsuk eserlerden biri olan «Es - Seb'üs - Seyyâr» kitabının müellifi Seyyid Mahammed Rıza (Kazan tabı, s. 100 - 101) bu meselede, Devlet Gerayın itham edilmesini katiyen reddeder; ve der, ki: «Kanal inşasının terkini Kırım Hanının tezviratına hamlederler, halbuki sebebi başkadır: berde Bahr-i Siyahın büyük gemilerini Ten'den geçirmek mümkün olmıyacağı, bu kanaldan Rusların istifade edip Karadenize kayıklar çıkarıp bu denizin sahillerini istilâ edecekleri düşünülüp terkedildi».

Edil - Ten kanalının inşasında görülen müşkülâtın da tarihleri kaydedilmiştir. 30 - 40 bin asker ve amele inşaata 31 mayıs 1569 da başlamıştı (7); sonbahara kadar buna devam edildi. O zaman Kasım beğ ve Devlet Geray Han, Astarhanı Rusların elinden kurtarmak için sefere çıktılar. İnşaat işinde amele ve bir miktar Yeniçeri bırakıldı. Kış, o senelerde misli görülmemiş bir surette ağır oldu; halbuki kış hazırlığı ona göre yapılmamıştı, amele barakalarda ve göçer evlerde oturuyordu. Derken Ruslar, prens Serebrianoy kumandasında 15000 kadar asker göndererek, inşaat üzerinde bulunan amele, Yeniçeri ve Tatarların üzerine saldırdılar. Her zaman Şarki Avrupada zengin ganimetler alarak evine dönmeğe alışmış olan Yeniçeriler, hiçbir ganimet vadetmediği halde, bu kadar ağır şerait içinde icra edilen ve gayesi kendilerince meçhul olan bu seferin muhakkak nihayete ermesini istedi. Kasım beğin, bunları kandırmak için beyhude uğraştığını, Evliya Çelebi de yazar (8). Nihayet ordu Astarhan tarafından ve amele de inşaat yerlerinden, kış ayında, Kırıma çekildiler. Bu amele yüzünden, Kasım beğ ile Devlet Geray Han arasında ihtilâf çıktığına dair hiçbir kayıt yoktur. Osmanlı hükûmetinin bu teşebbüsünden vazgeçmesinde, belki siyasî âmillerin de tesiri olmuştur. İran Şahı Safevi Şah Tahmasp, bu inşaatı öğrenerek, eyvah Osmanlılar Hazarı alıp bizi arkamızdan, Mazenderandan vuracaklar, diye, Rus Çarı Müthiş İvana başvurdu. İvan da ona, Astarhan yolile denizden 500 kadar top ve pek çok tüfek ve diğer mühimmat gönderdi (9). Her halde Safevilerle Ruslar bu meselede Osmanlılara karşı tek bir cephe teşkil ettiler.

Osmanlı hükûmeti bu pilânı, birdenbire terketmedi. Üçüncü Murad zamanında Özbek hükümdarı Aptullah Hanın ve Kiçi Nogay mirzalarının, İstanbula elçiler göndererek, Osmanlıların Hazar Denizinin Şimalini geçirmesini istediler. 158 te bir daha han seferi yapılacak oldu, hazırlıklar rüldü, Kırım Hanı İslâm Geraya ve ziri Şirin Ali beğe fermanlar gönderildi Fakat bu sefer de, kuvveden fiile çıkamadı. Edil - Ten kanalı inşaatının temesinin hakiki sebebi, benim «Bu Türkistan ve yakın mazisi» (yeni, 129-130) kitabımda anlatılmıştır. O hükûmeti, yalnız Edil - Teni değil, kanalının inşası fikrini de taşımış, İkinci Selim zamanında bu pilân da dilmiştir.

Bu gibi büyük teşebbüslerin ter psikolojik bir âmil vardı. 16 ncı asrın nısfında Osmanlılar, deniz işlerinde teşebbüslerin Avrupalıların eline fikrine zahip olmağa başlamışlardı. Ten ve Süveyş gibi kanallar Osmanelile yapılsa bile, bunlardan islâm daha çok küffarın istifade edeceğini müşlerdir. Gariptir, ki hattâ Rusların bu hususta Osmanlıları önleyebilecekleri şünülmüş. Malûm ya milletlerin başına len bütün büyük felâketlerin mebdei, dine güvenin eksilmesi ve teşebbüsü nın elinde görmek olmuştur. Orhan ker'in «Türk - Rus Savaşları» eserine, manlıların, Ruslar karşısında ilk rica 1569 - 70 kışında vâki ricat olduğunu etmemiz icabeder.

Zeki Velidi TOĞ

---

(1) Müneccim başı, III, 522.

(2) Peçevi, I, 468 - 470.

(3) Peçevi, I, 270.

(4) Karamzin tarihi, 1843 neşri, I 74 - 77.

(5) Astrakhanski Sbornik, Ast 1895.

(6) Seyyid Mustafa, Netâyic-ül yeni tabı, I, 99.

(7) Ahmet Refik Bahri Hazar - K niz kanalı ve Ejderhan seferi, Osmanl rih Encümeni Mecmuası, VIII, 1 - 14.

(8) Seyahatname, VII, 841 - 843, 30 - 31.

(9) Karamzin IX, haşiye No. 249.

(10) Ahmet Refik'in mezkûr maka 12 - 13.

FAHİM BEY VE BİZ

— İkinci basılışı dolayısiyle —

Yazan : Ali Zeki TANERİ

Abdülhak Şinasi Hisarın bu hikâyesi şüphesiz ki Türk edebiyatı için kıymetli bir kazanç olmuştur.

Bu kitap bir roman mı hikâye mi, felsefe mi?... Fikrimce bu tetkikin ilmî bir sonucu yoktur. Edebiyatla uğraşanlar bilirler ki romanın, hikâyenin, şiirin nevileri ve tekniği hakkında binbir yazı vardır. Edebiyat tarihini gözden geçirirsek bakınız ne gibi tasniflere raslarız : Psikolojik, lirik, patetik, egzotik, satirik, tarihî, ahlâkî, şehevî, mahallî, felsefî, realist, natüralist, neo-realist; egoist, sosyal, sembolik, kozmopolit... sosyete, macera, (évocation) romanları. Bu, romanların kesin bir şekil ve mevzuu olmadığını ispat etmez mi?

Roman tekniğine gelince : Abdülhak Şinasi gibi Garp edebiyatını okumuş, ve bundan çok daha mühim ve daha ender alarak, okuduğunu hazmetmiş entelektüel bir muharririn, romanın plânı nasıl olur, roman kahramanı nasıl beslenir gibi artık skolâstik denecek kadar eskimiş kaideleri bilmediğini sanmak, biraz da gülünç olmayı göze almak demektir.

Bence roman için bu teknik, şu şekil diye bir doktrin olamaz. Kâinatta şekillerin geçici olduğunu kabul ederken bunların edebiyatta mutlak ve değişmez olduklarını iddia etmek müşküldür.

Fahim Bey ve Biz hikâyesine gelince: Zannederim ki Abdülhak Şinasi, yakından tanıdığı bir baba dostunun ölüm haberi üzerine bazı hâtıraları tekrar yaşamış, bu psikolojik faaliyet kendisini insanların ruhlariyle, daha doğrusu «insan ruhu» ile ilgili bir takım insanî ve felsefî düşüncelere sevketmiştir. Fahim Bey Ve Biz, bu düşüncelerin bir kompozisyonundan ibarettir.

Bu böyle ise, tabiatiyle Fahim beyin ve Saffet Hanımın portreleri, aksiyon endişesi, herhangi bir devrin tesbiti, demokratik, totaliter otarşik veya bunun *aksi gibi gayeler aranamaz.

Bu gibi gayeleri bahis mevzuu etmiyen bir eseri yazmak, bunu neşretmek mânasızdır, diyenler bulunabilir. Ben, Abdülhak Şinasi'nin, bu eserini neşretmekle okuyanlara asil bir tefekkür vesilesini vermiş olduğuna kaniim.

Fahim Bey Ve Biz'de önce birkaç tablo ile karşılaşıyoruz. Bunlar Hayat anıtını teşkil eden fresklerdir. Herkesin hayatı bu malzeme ile örülmüştür. Bu malzemenin somaki mermeri veya fakir bir çamuru temsil etmesinin insanî bir ehemmiyeti yoktur. Gürültü ve saltanatla örülen bir ömür ile darlık ve sessizlik içinde geçen bir ömrün kâinat karşısında mevkileri ve âkıbetleri birdir. Abdülhak Şinasi de, sanırım, Fahim Bey'in ne sosyal mevkiini, ne zekâsını, ne yaptığının ve ya yapmadığının ehemmiyetini veya ehemmiyetsizliğini göstermek istememiştir. Biz bu kitaptan bir insan ömrünün şu veya bu devir ve şekillerden geçerek hayattan nasibini aldıktan sonra bu faninin ilkönce cemiyet hayatının, biraz sonra kendi mânevi hayatının, ve en sonra da maddî hayatının nasıl söndüğüne şahit oluyoruz. Abdülhak Şinasi bunda büyük bir muvaffakıyet göstermiştir. Giden hayatla kalan cemiyet münasebetlerini çok realist bir görüşle izah ediyor. Galiba bu sosyal kanuna tahammül etmek hepimizin alın yazımızda vardır.

Bu kitapta, okuduktan sonra bildiğimizi sandığımız fakat bilsek bile okumaktan müstağni kalamıyacağımız bir çok vecizeler var. İşte bir kaçı:

«İhtiyarlığımızı kendi vücudumuzda his ve kendi gözlerimizle teşhis ederek kendi idrâkimizle kabul etmemiz pek güçtür. Yaşlanan, ihtiyarlıyan adam böyle kendi vücudu ve ruhiyle birlikte içinde yaşadığı bütün âlemin bildiği tekmil kâinatın da ihtiyarladığını ve göçtüğünü duyar.

İnsanların muhakemeleri zayıf, ahlâkları zayıf, fakat hâtıraları bunlardan daha zayıftır.

Gençler, ihtiyarların sözlerini, bugünkü hayat ile alâkası olmıyan bir tarih kitabını okur gibi, ancak mazi hakkında malûmat edinmek bakımından dinlerler.

Zamanın her şeyi bozan zehirli nefesine güzellik bile mukavemet edemez.

Hayat ancak hali bozmakla devam eder.

Mahrum olmak muhtaç olmak değil, mahzun olmak mesut olmamak değildir.

Bazı tabiatlerin bedbahtlıkla ve bazılarınınsa bahtiyarlıkla imtizaçları mümkün değildir.

Talihimiz demek kısmen kendimiz demek ve kaderimizin tahakkuku demek de benliğimizin inkişafı demektir.

Etrafımızda gördüğümüz dünya ve yaşadığımız hayat, şahsî telâkkimizin birer mahsulüdür.

Her mahlûk için dünya bir cennet, her can için hayat bir vuslattır.

Bütün ömrümüzde beklediğimiz saadet gönlümüzü aşkıyle o kadar doldurur ki biz daha hasretini çekerken bile, çok kere, bu mahrumiyetimizi duyamaz, kendimizi onun cennetinde sanırız.»

Şüphesiz ki bütün bu düşünceler felsefeye dayanmaktadır. Bu eserde başlı başına bir felsefe doktrini yoktur. Zaten (Etre) dediğimiz varlığı ve bunu kaplıyan sırrı anladığını iddia eden filozof ta yoktur. Her biri, felsefenin binbir köşesinden ancak bir tekinin perdesini kaldırmıya çalışmış, ve ondan sonraki perdeyi kaldırma tarzını başka bir metotla tarif etmiş, böylece sistemler, mekteplер meydana çıkmıştır. Ancak öze dair bilgi bugün bile «fiil» de değil «kuvve» de kalmakta devam etmiştir.

Bu itibarla geçici veya daimî bir felsefe doktrini yoktur diyebiliriz. Thalês devrinden bugüne kadar, kâinatın ve bunun bir cüz'ü olan insan ruhunun özünü izah için bütün filozofların ortaya çıkardıkları teoriler felsefe zincirinin birer halkasından başka bir şey değildir. Bugün en son diye sanılan halka, yani ölmez diye düşünülen nazariyeye, çok geçmeden, hattâ bir insan ömrü içinde bir yenisinin katıldığını görüyoruz.

Muharririn fikirlerinde belli ki septisizm hakimdir. «Etrafımızda gördüğümüz dünya ve yaşadığımız hayat, şahsî telâkkilerimizin birer mahsulüdür» gibi düşünceler bizi «Die Welt ist meine Vorstellug» diyen Schopenhauer'e kadar götürüyor. «Talihimizi bizzat kendimiz kurduğumuzu, kaderimizin tahakkuku bizzat benliğimizin inkişafı demek olduğunu bizi kaderimize sürükliyen kuvvetin kendi kendimiz olduğumuzu» söyliyen muharrir bize «libre-arbitre» ile «détérminisme» in çarpışan prensiplerini hatırlatıyor.

Hülâsa, Abdülhak Şinasi, doktrinsiz bir görüşle insan ruhunu tahlil ederken kendi düşüncelerini de söylüyor. Bu düşünce ve kanaatler bir hakikatın ifadesi midir, bilmem. Ancak, «Kaç insan varsa okadar hakikat vardır» diyen Protagoras'ı bu sözünde haksız çıkaranların haklı olduklarını bugün ne derece bir kesinlikle söyliyebiliriz? Delphes mâbedinin cephesinde vaktiyle yazılmış olan «Kendin Kendini Bil» hitabı yalnız Sokrat devrini muhatap ettiğini nasıl iddia edebiliriz.

Herhalde eminim ki insanlar daha çok uzun zamanlar Abdülhak Şinasi'nin şiir dolu bu hitap ve suallerini tekrar edeceklerdir. Abdülhak Şinasi istiyerek veya istemiyerek edebiyatımızda felsefeyi şiirleştiren bir kültür çığırı açmıştır.

Ali Zeki TANERİ

MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA

GAZİ OSMAN PAŞA

Yazan : Nejdet Sançar

Gazi Osman Paşa, tarihimizin en kara günlerinden birinde yaşamış kahraman bir Türktür. Ufuklarımızı felâket bulutlarının çepçevre sardığı uğursuzluk yıllarında, karanlık göklerimize bir çoban yıldızı gibi doğmuş, güneşi kararan Türk yurdunu ve yıldızı sönen Türk talihini aydınlatmak ve parlatmak için kanını ve canını ortaya koymuştur. Türklük için bu ileri atılışı iledir ki milletine büyük bir kahramanlık vakası, asîl bir ad ve tarihte eşine az raslanır şanlı bir müdafaayı unutulmaz bir hâtıra olarak bırakabildi.

Osman Paşa Tokatlıdır. Harp Okulunu üçüncülükle bitirip kurmaylığa ayrılmasından başlıyarak hayatının sonlarına kadar ordu saflarında millete hizmetler etmiştir. Bütün bu hizmetler arasında onu tarihte ve Türklük için birinci derecede bir kahraman yapan Pilevne müdafaasıdır. Osman Paşayı tanımak, Pilevne savaşını bilmekle mümkündür:

Osmanlı İmparatorluğunun kolunu kanadını kırıp üstüne oturmak istiyen Rusya Çarlığı, 1877 nisanında Türkiyeye savaş açmıştı. Balkanlı milletlerden de yardım gören Moskoflar, bu savaşta ordularını çok hızlı yürüttüler. Maksatları bir an önce İstanbula yaklaşmak ve Türkiyeye bütün isteklerini kabul ettirmekti. Onlar bu isteklerini gerçekleştirmek için ilerlerlerken, Osman Paşa da buyruğundaki kuvvetlerle Vidinden hareket ederek Pilevneye gelmişti. İşte Paşanın Pilevneye bu gelişi ve girişidir ki beş ay kadar sürecek olan Pilevne savaşlarını doğurup Türk tarihine altın bir sahife daha eklenmesine sebep oldu.

Pilevne, o kadar ehemmiyetli bir yer değildi. Fakat bu savaşın en kanlı çarpışmaları orada oldu. Bu çarpışmalar, Osman Paşanın Pilevneye girişinin ertesi günü başlamıştı. Günden güne şiddetini ve hızını arttırarak beş ay kadar sürdü.

Moskofların Pilevneye saldırışı Temmuzun yedisinde başladı, eylûl başlarına kadar devam etti. Bu müddet içinde üç büyük saldırış yaptılar. Birinci Pilevne savaşları adını alan ve iki gün süren ilk çarpışma, bin Türk şehidinin akan kanlarının ve duran kalblerinin karşılığı olarak Osman Paşanın zaferile bitti. Moskoflar binden çok ölü, iki bin kadar da yaralı vermişlerdi. Bu ilk büyük dayaktan sonra, ikinci olarak temmuzun on sekizinci ve on dokuzuncu günleri saldırdılar. Moskoflar önden üstün kuvvetlerile bir çok yerleri ellerine geçirdiler. Fakat, savaşı, kavga alanına yakın bir yerde bir çadırın önünden idare eden Osman Paşanın çok sert karşı saldırışlar yaptırması, düşmanı yeniden bozguna uğrattı. Türkler, bu iki günlük çarpışmada subaylarından ve erlerinden çok şehit verdiler. Lâkin ikinci Pilevne savaşları da Türk zaferile sona ermiş oldu.

Moskoflar son saldırışlarını 31-26 ağustos günlerinde yaptılar. Altı gün savaşları diye ünlü olan üçüncü Pilevne kavgalarında düşman doksan bin kişile vuruşmuştur. Ruslar, 30 ağustos günü akşamına kadar, verdikleri kayıplara bakmıyarak ilerlemişler, pek çok hâkim mevzileri ele geçirmiştiler. Pilevne ordusunun durumu çok nazikleşmişti. Ağustosun otuz birinde Osman Paşa kuvvetlerini Moskoflara karşı hücuma geçirdi. Başlarının kahramanlığından da örnek alan Türk ordusu Moskofların üzerine Allah Allah bağırtılarile atılmıştı. Pek kanlı bir savaş oldu. Düşman öyle bir bozguna uğradı ki kavga yerinde yirmi bin ölü bıraktı. Pilevne ve Türk şerefi bir daha kurtulmuştu. Bu büyük başarısından ve zaferinden dolayı hükümdar Osman Paşaya Gazilik rütbesini verdi.

Moskofların yaptıkları üç kanlı saldırıştan da istedikleri sonuç çıkmamıştı. Pilevneyi bu şekilde Türklerin elinden almanın mümkün olmadığını görünce, düşman kasabayı kuşatmıya karar verdi. Savaş alanında sırtı yere getirilemiyen Gazi Osman Paşa, bu şekilde altedilecek, teslim alınacaktı. Düşman, bu fikrini gerçekleştirmek için eylûlün ilk gününden başlıyarak Pilevneyi sıkı bir kuşatma altına aldı.

Kuşatma çok sürdü. Bu müddet içinde Osman Paşa dışarıdan hiç bir yardım alamadığı halde, Moskoflara pek büyük yardımcı kuvvetler geliyordu. Buna rağmen yapılan her çarpışmada üstünlük Türk silâhlarında kalıyordu. Moskoflar kahraman Gazi Paşayı ve onun kahraman ordusunu, o kadar çok ve güçlü oldukları halde, yenemiyorlardı.

Birinciteşrinin son günlerinde beklenmiyen bir hâdise oldu. Osman Paşaya Moskof kumandanından bir elçi geldi. E Pilevneden çıkmak ve kurtulmak mümk olmadığı düşüncesinde bulunan kumanda nından teslim teklifini getirmişti. Paşa, düş man kumandanına, Türklüğe ve kendisi yakışır şekilde mertçe bir karşılık verdi. B karşılıkta şöyle diyordu: «Bu ana kadar yapılan bütün çarpışmaları askerlerimi kahramanlığı ile hep biz kazandık. Orta teslim olmamız için hiç bir sebep yoktur Ayrıca askeri namusun gerekli kıldığı ha reket de henüz yapılmamıştır. Onun için düşmana teslim olmaktansa vatan, din, de let ve millet uğrunda kanlarımızı seve se akıtmıya hazırız.»

Günler geçiyor, Moskoflar bir başarı k zanamıyor, lâkin Pilevne kahramanları yiyecekleri yavaş yavaş azalıyordu. İkinciteş rinden itibaren havalar da soğumıya başla dığından, elbiseleri sağlam olmıyan Tü erleri bir de soğukla savaşmak zorunda ka lıyorlardı. Nihayet düşmanlar arasına yiye cek kıtlığı da katılınca, Pilevne ordusunu durumu çok güçleşti. Ekmek iyice azalmıştı Et ihtiyacı da ordunun elinde bulunan öki lerle temin edilebiliyordu. Bu hayvanlar sayısı az değildi ama, onlar da açlıktan faz la kırılıyorlardı.

İkinciteşrinin ortası geldiği zaman, o dunun on beş günlük kadar bir yiyeceği kal mıştı. Durum pek kötü idi. Doktorların eli de hastaların yaralarını sarmak için sa bile bulunmuyor, bu yüzden her gün öli vakaları oluyordu. Düşman da propagan ile Türk ordusunun mâneviyatını sarsmı uğraşıyordu. Fakat ordu, kahraman Paşasın candan bağlı ve mânevî gücü yerinde idi.

Düşmanın aylarca uğraştığı halde al edemediği Pilevne ordusu, açlığın ve soğuğu önünde yenilmeğe mahkûm gözüküyor Bütün dünyanın gözünü Pilevneye dikn olduğu bu sıralarda, Osman Paşa fırka liva kumandanlarını telle karargâhına ça ğırdı. Paşanın çadırında bir savaş kurultay yapıldı. Kahraman kumandan, durumu silâ arkadaşlarının gözlerinin önüne açıkça koy

du. İki şarttan birini kabul edeceklerdi: Ya erzak tamamen bitinceye kadar dayanıp sonunda teslim olmak, yahut askerî şerefin gerekli kıldığı son çareye başvurup bir çıkış denemesinde bulunmak.. Bu iki şart üzerinde konuşuldu. Gazi Paşa, çıkış fikrinde idi. Kumandanların çoğu da bu fikri kabul edince, Moskoflara karşı son kozun oynanması karar altına alındı.

İki fırkaya ayrılan ordu 27 ikinciteşrin gecesi yürüyüşe geçti. Birinci fırka başkumandan Gazi Paşanın buyruğunda idi.

Ertesi sabahın çok erken saatlerinde, düşman topçusunun dakikadan dakikaya artan ateşi altında, Pilevne kahramanları ileri atıldılar. Kahramanlar kahramanı Gazi Paşa, askerinin mânevi gücünü arttırmak için ilerlerde bulunuyordu. Ordu yavaş sesle tekbir getirerek yol almakta idi. Düşmanın şiddetli ateşine rağmen az zamanda çok yüründü. Fakat Moskofların her an artan ateşi, Türk ordusuna kayıplar verdirdiğinden, yürüyüş bir an duraklar gibi oldu. Osman Paşanın yeni bir hamlesi bu duraklamayı önledi. Moskoflar bütün toplarını Türklere çevirmişler, Pilevne kahramanlarının üzerine cehennem alevleri kusuyorlardı. Fakat Gazi Paşanın ordusu yine ilerliyordu. Düşenler arttıkça tekbir sesleri yükselmekte idi. O kadar ateş altında Türk askerlerinin yılmadan ilerlemeleri ve ufukları tutan tekbir sesleri, sonunda Moskofların mânevi gücünü sıfıra indirdi. Gazi Paşa ve ordusu ilerliyordu. Düşmanın birinci savaş hattına az bir yol kalmıştı. Moskoflarda kaçma istekleri gözüküyordu. Pilevne ordusu buna imkân bırakmıyan bir hızla saldırdı. Sert bir süngü hücumu Rusları bu hattan söküp attı. Moskof siperlerine o kadar çabuk girilmişti ki düşman ancak bir topunu kaçırabilmişti.

Bu ilk zaferi, ikinci bir kahramanlık beklemekte idi. Çünkü zaptolunan birinci hattın bin adım kadar ötesinde ikinci bir hat daha vardı ki onun da derhal alınması gerekti. Paşa, buyruğundaki fırkanın dört taburunu süngü hücumuna kaldırtarak bunu da temin etti. Moskoflar iki hatlarını da Türklere kaptırmış bulunuyorlardı.

İkinci hattın zaptından sonra zafer ibresi düşmanlara doğru dönmeğe başladı. Çünkü iki hattı zaptederken büyük kayıba uğrıyan ve bilhassa subaylarının çoğunu şehit veren Türk ordusunun karşısına düşman dakikadan dakikaya artan bir kuvvetle dikilmeğe başlamıştı. Moskofların asker üstünlükleri bire dört, top üstünlükleri bire ondu. Pilevne kahramanları düşmanın cehennemî ateşine karşı durabilmek için insan takatinin üstünde bir gayret gösteriyorlardı. Türk birlikleri verdikleri büyük kayıplardan dolayı birbirlerine yardım edemez hale gelmişlerdi. Ancak kendilerine karşı yürüyen düşmanla boğuşuyorlardı; Moskoflar ise, Rumenlerin taptaze kuvvetlerinden büyük yardım görüyorlardı. Ayrıca savaşın aldığı büyük ehemmiyetten dolayı kavga alanına kadar gelen Çar, hassa kuvvetlerini de ateşe sürmüştü.

Düşmanın dayanılmaz ateşine büyük bir sebatla karşı koyan Türk birliklerinden bazıları, sonunda yerlerini bırakmak zorunda kaldılar. Bunların geri çekilmesi üzerine Gazi Paşa, bütün fırkayı birinci hata almıya mecbur oldu. Düşmanın şiddetli saldırışı durmamıştı. Moskoflar ikinci hatta da ayni üstün kuvvetlerle yüklendiler. Pilevne kahramanları, subayları ve erleri ile birlikte az raslanır bir yiğitlikle çarpışıyorlardı. Bu kahramanlar alayının pek kahraman başı olan Gazi Osman Paşa da erlerinden geri kalmak istemedi. Düşmanın göz açtırmıyan ateşi altında çırpınan ordusunun mânevi gücünü arttırmak için, o da kılıcını sıyırıp erlerinin arasına karıştı. Koca Gazi, genç yiğitler gibi vuruşuyordu. Bu canlı kahramanlık levhası, kahpe bir kurşunun, Osman paşanın bacağına girdiği ana kadar devam etti. Koca kumandan yaralanmıştı. Bu hal ordunun mânevi gücünü epeyce kırdı. Her taraftan çekiliş başladı. Bu sırada ikinci fırkanın gösterdiği büyük kahramanlıklar da neticeyi değiştiremedi. Pilevne kahramanları, beş aydır destanını yazmıya uğraştıkları kasabaya doğru ricat ediyorlardı. Artık yapılacak bir şey kalmamıştı. Askerliğin gerekli kıldığı son teşebbüs yapılmış, ama talih güler yüz göstermemişti. Fırka ve liva kumandanlarının müracaati üzerine teslim olunmıya karar verildi.

Gazi Paşa, «Ateş ges!» buyruğunu ağlıyarak verdi. Moskoflar şartsız teslim istiyorlardı. Yapılacak başka bir şey kalmadığından bu da kabul olundu. Yüz elli gün zaferden zafere koşmuş olan Pilevne ordusunun sonu, işte bu dehşetli fakat şanlı facia oldu.

Savaş sahasına kadar gelmiş olan Çar Aleksandr, Pilevne kahramanını kabul etti. Bu kadar büyük bir kahramanın kılıçsız gezmesinin yakışık almıyacağını düşünerek, Paşaya kılıcını verdi. Çarın yanına iki adamının yardımile girmiş olan yaralı kahraman, oradan şanlı kılıcına sahip olarak çıktı.

Tarihte, hele Türk tarihinde, namlı askerler ve kumandanlar çoktur. Bunların kimi büyük meydan savaşları kazanmış, kimi alınmaz kaleleri yıkmış, bazısı şanlı müdafaalarla düşmanlarını ezmiş kimselerdir. Az bir kuvvetle üstün düşman ordularını yenen, ordularile birlikte toprağa düşen büyük kahramanlar da vardır. Fakat tarihte düşmanına yenildiği halde zafer ve şan kazanmış kumandanlar enderdir. Gazi Osman Paşa, bu enderlerden birisi olarak yakın çağlar tarihimizi süslemektedir. En vahşi kalblerde bile takdir duygusu uyandırması, onun ululuğunu ve kahramanlığını göstermeğe yeter.

Nejdet SANÇAR

Seçme Sözler

★ İkinci evlenme ümidin tecrübeye galebesidir. Victor Hugo

★ Yalnız kendi nefsine âşık olanın başka âşıkı olmaz. Franklin

★ İnsanın üç sadık dostu vardır: İhtiyar bir karı, yaşlı bir köpek, ve toplu bir para! Franklin

★ Çirkin kadın diye bir şey yoktur. Yalnız güzel görünmesini bilmiyen kadın vardır. La Bruyère

★ Ölümlerin yüzde doksanı yatakta olduğu için insan için en tehlikeli yer yataktır! Marc Twain

★ Sahibini seven bir köpeğin ruhundaki saadet köpeğini sevmiyen efendinin ruhundaki saadetten fazladır. Alphonse Séché

★ Çok hissetmişsek çok yaşamışız demektir. Anatole France

★ Lüzumsuz şeylerden mahrumiyet dolayısile bedbaht olan kimselerin sayısı, lüzumlu şeyleri olmadığı için bedbaht olanlardan fazladır. Lozère

★ Yıldırım nereye isterse ve ne zaman isterse düşer; fakat onu çeken tepelerdir. Romain Rolland

★ İnsanın en az bildiği içinde bulunduğu saadettir. D'Auguesseau

★ Yanılmamızın en mühim noktası mesut olmak için yaşadığımızı farzetmemiz. Schopenhauer

★ Geçmişi derin derin düşünmek, bugünden şikâyet etmek, yarından korkmak insanın ömrü gelip geçer. Rivarol

★ Kötülük yapmak kadar insanı çirkinleştiren bir şey olamaz. Boileau

★ Kime balta olduğunu söyle, sana kimden nefret ettiğini söyliyeyim! Clément Vautel

★ Üç çeşit dost vardır: Umurumuzda olmıyanlar, hoşumuza gitmiyenler, nefret ettiklerimiz! Chamfort

Tefrika No. 29

Yazan : **Yusuf Ziya ORTAÇ**

Hamal, sandığı yukarıya, odama kadar çıkardı. Bahşişini verdim. Annemin gözlerinden belli: Yüzümdeki neşeye şaşıyor!

Yolculuk üstü, çamaşırlarımın gelişi fena olmadı. Bugün bir bavul alacağım. Öbürgün de tiren biletimi...

Annem seviniyor: Onlardan, böyle uzun bir mesafeyle ayrılmam için, kendisinden bile ayrılmama razı!

Bu sevincin bir de gururu var: Koskoca bir sultani muallimin anası olmak!

Zavallı annem: «Sizin mahdum hâlâ bir iş tutmadı?» diye soruşturan komşularına karşı artık istediği kadar övünebilir!

Annemi, sandığımla başbaşa bırakıp bavulumu almağa gidiyorum!

***

— Su gibi ak evlâdım!..

Toprak testi kapının eşiğine boşaldı.

Annemin beyaz namaz bezile örtülü başı, alaca sabah karanlığında, arabanın arkasından bakıyor. Onu, kirpiklerimde titreyen iki göz yaşı damlası içinden görüyorum. Faytonun tekerlekleri, göğsümde bir şeyler ezerek dönüyor sanki...

Yirmi yıl yürüdüğüm sokak, yirmi yıl oturduğum ev, yirmi yıl oynadığım bahçe, bütün bir ömür arkada kalıyor: Yaz kış suyu kesilmiyen mermer yalaklı çeşmesile, bostanlara bakan cumbasile, ayva ağaçları, kaysi güllerile...

Burnumda, hâlâ son kucaklaşmadan kalma, o hiç bir göğüste bulamadığım ana kokusu var.

Islak kirpiklerimi yumdum ve onu, bu nemli bahar sabahı içinde bir daha kokladım!

Şimdi, şahlanmış atkestaneleri altından geçiyoruz. İşte, daha geçen yaz, şu çınarın gövdesine çakımla oyduğum iki ismin baş harfleri, kapanmış bir yara artık!

İşte bir katlı mahalle mektebi, köprülü bostanın yanında yere çömelmiş, pencerelerinin tanıdık gözlerile bana bakıyor.

İşte, bayramlarda, içinde kayıkla dolaştığım havuz: Yeşil aynasında yürüyen bir arabada, kendimi bir daha seyrediyorum.

Geride bıraktığım her şey, şu beyaz minare, şu gürbüz ağaçlar, şu mermer alınlı çeşme ve şu mısra:

Her bir yudum 'vesilei rahmet olur diye!

Benden birer parça.. Onlardan ayrılmak, kendi kendimden ayrılmaktı biraz.

Araba sağa bükülürken, bir daha dönüp arkama bakıyorum: Bostanlar, şeftali çiçeklerinin pembe sisi içinde..

Şeftali çiçekleri!.. Annemin beni sabah uykusundan uyandırmıya kıyamadığı bir mevsimdi bu: Çocuklar, şeftali ağaçları çiçek açarken çok tatlı uyurlarmış!

Ah anne! Bütün bu ufak tefek hâtıralar hep sende toplanıyor ve ayrılık denen asıl büyük acı oluyor.

Seni gurbet elinde kim bilir nasıl arıyacağım?

***

— Hayırlı yolculuklar!..

Karşımdaki esnaf kılıklı ihtiyar, ayağından lâpçınlarını çıkardı, çubuğunu yaktı.

Tiren, dağı, taşı yıkanmış, apaydın bir bahar içinde koşuyor. Yeşil bahçeler içinde köşkler, beyaz, iri güller gibi açmış. Pençerelerden, otuz iki dişinin saadetile gülen genç kız başları görüyorum. Yanımızdaki vagonda bir gazel başladı :

Ne yanar kimse banâ âteşi dilden özke,
Ne açar kimse kapım bâdi sabâdan gayri!

Kendi kendime gülümsüyorum: Bir edebiyat muallimine de ancak böyle Fuzuli ile seyahat yakışır!

İstanbul uzaklaşıp İzmit yaklaştıkça, içime bir ürküntü çökmeğe başlıyor: İstasyonda inince ne yapacağım? Kime gideceğim? Kimi görecğim?..

Cebimde yedi lira var: Annemin boyundan atma altın kordonunu satmış, ne aldıysa hepsini bana verdi. Kocaman bir de nasihatle beraber:

— Aman evlâdım, sakın kimseciklere borç etme!

Yol uzadıkça, kesemdeki servetle güvenim azalıyor: Yedi lira?.. Maaşlarıncıya kadar, bir ay o gurbet ellerde ne yapabilirim ki?..

İhtiyar yolcu, çıkınını kucağında çözdü: Suçuk, löp yumurta, zeytin, baş da kırmızı soğan..

Dişsiz bir sesle :

— Buyurun, diyor..

Gülümsüyorum:

— Afiyet olsun, hiç isteğim yok..

İhtiyar başını ağır ağır sallıyor:

— İlk yolculuğunuz galiba..

— Evet..

— Öyledir, insanda hiç iştah kalmaz..

Kanapenin kenarında bir yumurtakla soğanı kırdıktan sonra, donuk gözlerini yüzüme çeviriyor:

— Ne yana yolculuk?..

— İzmite...

— Çok kalacak mısınız?..

— Şmdilik öyle.. Sultaniye muallim tâyin edildim!

— Yaaa... Memnun oldum.. Benim de orada torunum var. Sık sık görüşürüz gayri!

Taze ekmeğin içine sardığı sucuk dilimini ağzına götürürken durdu:

— Arkası var —

Seçme, Güzel Şiirler

Sükün

Rüzgâr kırık kanatlı,
Hüzün, gözlerde rüya.
Gölgeler düştü suya,
Ve ay körfeze yattı..

Gömüldüler uykuya,
Yalılar birer birer;
Yalnız kaldı geceler,
Gölgeler düştü suya..

S. CENAN

Senenin Sonbaharında

— Vilanella —

Mevsimle beraber yine yas tutmuş ağaçlar;
Her, yerdeki, yaprak dökülen göz yaşı gûya!
Hırçınlaşarak esmede azgın deli rüzgâr..

Geçmiş günü dalgın düşünür gamlı yamaçlar,
Karlar ki kefen, örtülecektir diye dünya;
Mevsimle beraber yine yas tutmuş ağaçlar.

Hepsinde şu kör talihe küsmüş gibi hal var,
Hiç bitmeyecekmiş sanılır korkulu rüya,
Hırçınlaşarak esmede azgın deli rüzgâr.

İsyan ediyor çırpınarak Tanrıya saçlar!
Ses vermiyor artık içimizden yeni hülya.
Mevsimle beraber yine yas tutmuş ağaçlar,
Hırçınlaşarak esmede azgın deli rüzgâr...

Srcümend ALACAKAPTAN

Sonbahar

Sonbahar, sarı bahar, muztarip solgun bahar!
Her geçen dakikanda artan bir inleyiş var.
Fırtınalar, yağmurlar sende hep onu arar
Sonbahar, sarı bahar, muztarip solgun bahar!

O tatlı yaz günleri, çok uzaklara gitti,
Saat güne dayandı, günler ayları itti,
Güzel çiçekler soldu, gümüş geceler bitti
Sonbahar, sarı bahar, hüzünlü solgun bahar!

Bugünler yaşayışla ölüşün arasıdır,
Bugünler o günlerin, kalan son yarasıdır,
Bugünler.. ah bugünler hayat maskarasıdır!
Sonbahar, sarı bahar, ağlama solgun bahar!

Zühal OKTAŞ

Deli Ozan

— İbrahim Bursalıoğlu'na —

Durmasana deli ozan,
Gür sesini ver yellere.
Derinlerden coş ta bazan
Al kopuzu vur tellere!

Kalbin söyler millet diye,
Sun aşkını şehre köye;
Kimse ermez bu sevgiye,
Al kopuzu vur tellere!

Halk seninle bayram etsin.
Sal gönlünü seyran etsin.
Geçiciler hayran gitsin;
Al kopuzu vur tellere!

Ayrı düşüp bu yurdundan,
Hasret olsan uzun zaman;
Ellerinden koyma bir an!
Al kopuzu vur tellere!.

Göklere Doğru

Kızıl kızıl ufuklar, damla damla eriyor
Yavaş yavaş gökleri, perde perde saracak
Öre öre engini ağır ağır geriyor
Birer birer uçmanım hedef hedef varacak...

Coşa coşa ülkümle, yana yana yakacak,
Dola dola gönlümle, alev alev akacak.
Seve seve gökleri uça uça görecek.
Demet demet çelenkler, zafer zafer örecek...

Işıl ışıl yanacak, güzel güzel toprağım,
Doya doya süzülsün, aka aka sularım..
Irak ırak yollarım, yoktur yoktur durağım
İçe içe göklere güneş güneş dolarım...

Vatan vatan diyerek, yürek yürek dağlarım
Döke döke içimi, sara sara bağlarım
Büke büke duygumu, satır satırekerek;
Yerden göğe ses verir, gökten yere çağlarım...

Recep Hayri BİLEMEDİK

MİLLİYETÇİ DERGİLER